VƏCİHƏ

SƏMƏDOVA

1924 - 1965

rəngkarlıq qrafika

SƏRVƏT

Bakı, 2013

Layihənin rəhbəri: **Çingiz Fərzəliyev**

Layihənin əlaqələndiricisi
və mətnin müəllifi **Toğrul Əfəndiyev**

Head of Project: **Chingiz Farzaliyev**
Project Coordinator
and Author of the Text **Togrul Afandiyev**

Azərbaycan təsviri sənət ustalarına həsr olunmuş **“Sərvət”** albomlar silsiləsinin hazırlanmasında Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin əməkdaşları yaxından iştirak etmişlər.
Silsilədə Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin,
Müasir İncəsənət Muzeyinin,
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin,
Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının,
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin,
Cəfər Cabbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin fondlarında saxlanılan əsərlərdən və arxiv materiallarından istifadə olunmuşdur.
Silsilədə həmçinin özəl qalereyalarda və şəxsi kolleksiyalarda qorunub saxlanılan sənət əsərləri də təqdim edilmişdir

Staff of the Azerbaijan National Museum of Art participated in the preparation of the **“Servet”** series of albums dedicated to the masters of Azerbaijani art.
This album series features works of art and archive materials in the following museums:
The Azerbaijan National Museum of Art,
The Museum of Modern Art,
The Nizami Ganjavi Azerbaijan National Museum of Literature,
The Azerbaijan State Art Gallery,
The Azerbaijan State Museum of Musical Culture,
The Jafar Jabbarli Azerbaijan State Museum of Theatre
and private galleries and collections

ISBN 978-9952-34-973-3
ISBN 978-9952-34-987-0

Fotolar — Ələkbər Ağasiyev
Arxiv araşdırmaları — Nailə Rəhimova
Baş dizayner — İrina Eldarova
İngilis dilinə tərcümə — Ian Peart, Səadət İbrahimova, Əminə Məlikova

Photography — Alakbar Aghasiyev
Archive Research — Naila Rahimova
Designer in Chief — Irina Eldarova
Translation into English — Ian Peart, Saadat Ibrahimova, Amina Melikova

© “Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evi, 2013
© “Sharq-Qarb” (“East-West”) Publishing House, 2013

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin mətbəəsində çap olunmuşdur
Azərbaycan, AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.:(+99412) 374 83 43

Printed at “Sharq-Qarb” Publishing House
Address: 17, Ashiq Alasgar Str., Baku, AZ1123, Azerbaijan
Tel.:(+99412) 374 83 43
www.eastwest.az www.fb.com/eastwest.az

Mündəricat
Contents

6

Vəcihə Səmədova
Həyat və yaradıcılıq

Vajiha Samadova
Life and Creative Work

98

Qısa tərcümeyi-hal
Short Biography

“Mənzərə”
Karton, yağlı boya, 1957
“Landscape”
Cardboard, oil, 1957

VƏCİHƏ SƏMƏDOVA

Vəcihə Səmədova
Vajiha Samadova

"Bakılılar alovlu qara gözləri olan bu qədd-qamətli hündür qadını yaxşı xatırlayırlar. Uzun illər təsviri sənətdən dərs dediyi Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbinin şagirdləri ilə daima əhatə olunan Vəcihə Səmədova gənclik və tükənməz enerjinin təcəssümü kimi görünürdü".

Görkəmli Azərbaycan sənətşünası Rasim Əfəndiyevin Vəcihə Səmədovanın yaradıcılığından bəhs edən monoqrafiyaya təqribən qırx il öncə yazdığı giriş məqaləsi belə başlayırdı. Lakin məqalədə yazılanların əksəriyyəti bu gün də öz əhəmiyyətini itirməyib. Onun şagirdləri boya-başa çatdı və Azərbaycanın aparıcı rəssamlarına çevrilərək ölkəmizi və onun incəsənətini yer kürəsinin bir çox guşələrində tanıtdı. Onlar öz müəllimini - ilk peşəkar addımlarını atan şagirdlərinə sənətə və özlərinə qarşı tələbkarlıq, daimi təkmilləşməyə canatma hissini aşılamış insanı hər zaman minnətdarlıqla yad edirlər. Onun milli təsviri sənətin qızıl fonduna qeyd-şərtsiz daxil olmuş əsərləri respublikanın əsas muzeylərindən biri, Azərbaycan xalqının sənət irsinin qorunduğu Azərbaycan Milli

İncəsənət Muzeyini bəzəyir. Onun adı Azərbaycan incəsənəti ustalarının bir neçə nəslinə böyük peşəkar həyata vəsiqə vermiş Rəssamlar İttifaqının sərgi salonunun adında əbədiləşdirilib. Ölkəmizin mədəni həyatının əsas ocaqlarından biri hesab olunan bu salonda daima qızğın rəssamlıq-sərgi fəaliyyəti cərəyan edir.

Ulu tanrı tərəfindən ona qısa ömür verilmişdi. Lakin bu gün onun sənətinə, keçdiyi peşəkar yola nəzər saldıqda belə bir qısa vaxt ərzində yerinə yetirilmiş möhtəşəm əsərlərin sayı insanı heyrətləndirir, ustadın enerjisi və bütün səylərini sənətə yönəltməsi böyük təsir buraxır. Rəssam ömrünün qısa olduğunu sanki hiss edir və bacardığı qədər çox iş görməyə çalışırdı. Bununla belə onun əsərləri tez-tələsik görülmüş iş təəssüratını doğurmur, onların hər biri tam başa çatdırılmış, kompozisiya və rəng baxımından yoxlanılıb təshih edilmiş obrazlı tablolardır. Artıq erkən işlərdən qarşımızda hər bir halda konkret məqsədi olan və ona doğru müxtəlif təsviri və texniki priyomlarla irəliləyən olduqca istedadlı rəssam görürük. Onun səciyyəvi sənət yolu mədəniyyətimizdə olduqca canlı və hadisələrlə dolu olan dövrün,

"Çimərlikdə"
Karton, yağlı boya, 1955
"On the Beach"
Cardboard, oil, 1955

"Mənzərə"
Karton, yağlı boya, 1947
"Landscape"
Cardboard, oil, 1947

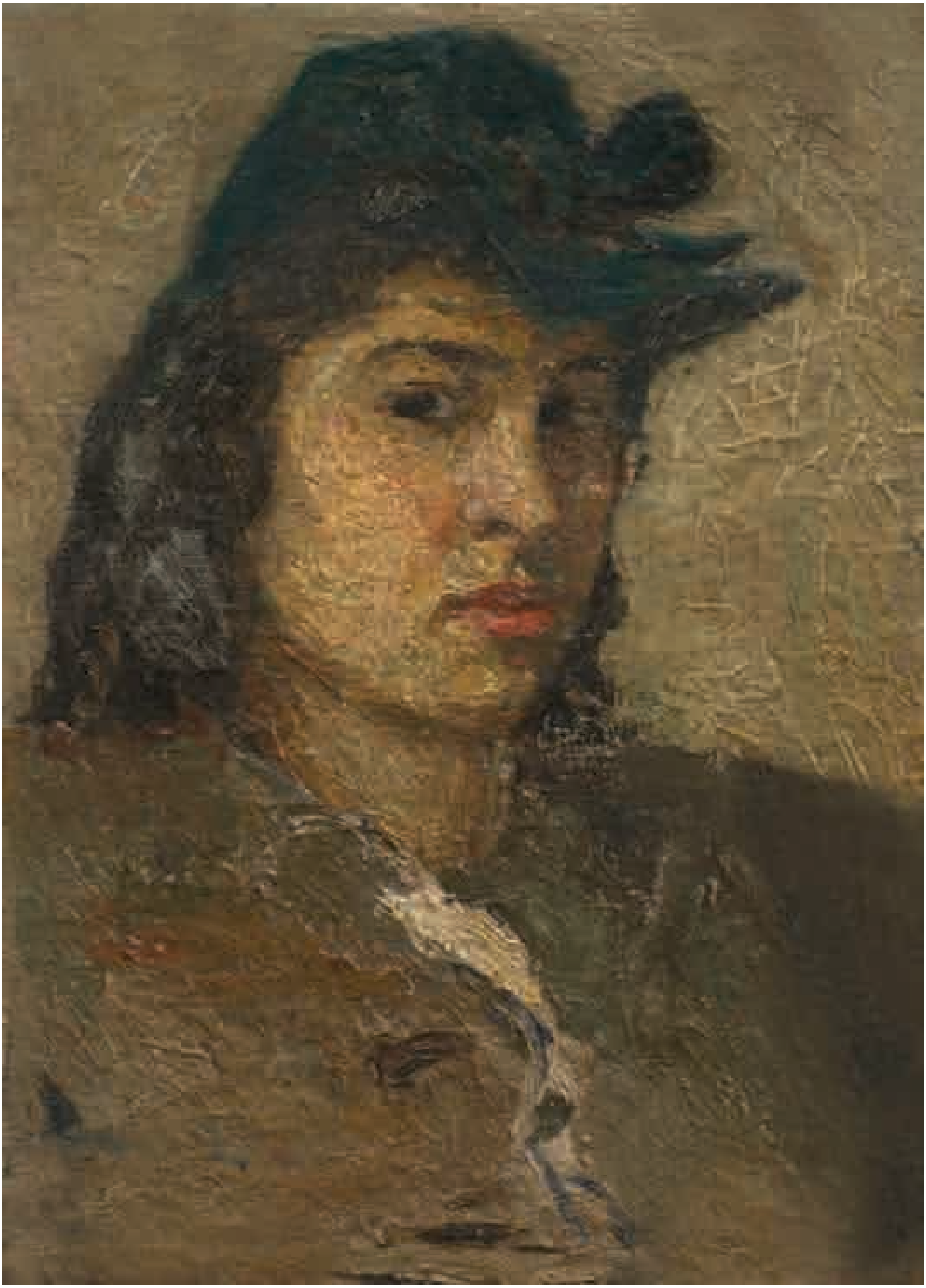

“Avtoportret”
Kətan, yağlı boya, 1947
“Self-portrait”
Canvas, oil, 1947

“Əzizə Məcidovanın portreti”
Karton, yağlı boya, 1949
“Portrait of Aziza Majidova”
Cardboard, oil, 1949

həmçinin istedadlı şəxsiyyətin rəssamlıq dəst-xəttinin fərdi axtarış və inkişaf məcrasında tez-tez təhlil edilir. Eyni zamanda rəssamın sənətinin hansı nöqteyi-nəzərdən təhlil olunmasına baxmayaraq, istənilən şəraitdə əsl peşəkar, həssas və öz işini bilən pedaqoq, ləyaqətli həyat yoldaşı və qayğıkeş ana kimi Vəcihə xanımın şəxsiyyəti daima mərkəz yerdədir.

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, onun sənət bioqrafiyası yalnız incəsənətdə qadının yolu kimi deyil, başlıca olaraq fasiləsiz axtarışlar, nailiyyətlər, uğur və müvəffəqiyyətlərlə səciyyələnən əsl sənətkarın peşəkar karyerası kimi diqqəti cəlb edir.

Vəcihə Əli qızı Səmədova 1924-cü ildə Bakıda, qənnadçı Kəblə Əlinin ailəsində dünyaya göz açıb. Atası Qars azərbaycanlılarından, anası isə İranın Məsuməyi-Qum şəhərindən köçüb gəlmiş yerli azərbaycanlılardan idi. Onların evi şəhərin tarixi hissəsi olan İçərişəhərdə, keçmiş dövrlərin

ab-havasının duyulduğu, nəsildən-nəslə müəyyən münasibətlərin, şərəf kodeksi və mənəvi dəyərlərin formalaşdığı məkanda yerləşirdi. Azərbaycan ziyalılarının xeyli hissəsi burada dünyaya gəlmiş və boya-başa çatmış, ölkəmizin mədəni həyatında öz tutarlı sözünü demiş bir çox sülalələrin əsası məhz burada qoyulmuşdu.

Ümumiyyətlə, ötən əsrin 20-ci illərinin Bakısı haqlı olaraq Şərqlə Qərbin heyrətamiz qatışığı hesab oluna bilər. Burada yeniliyə cəhdlə ənənəvi dəyərlərə qayğıkeş münasibət, zəngin tarixi irslə mədəniyyət və incəsənətdəki yeni cərəyanlar təbii şəkildə yan-yana mövcud idi. Bütün bu proseslər şəhər sakinlərinin və xüsusən də gənclərin həyatında və düşüncə tərzində öz əksini tapırdı. Ola bilsin, o çağlarda incəsənətə, rəssamlığa göstərilən və milli rəssam kadrların bütöv

"Balaca Nicat"
Karton, yağlı boya, 1950
"Little Nijat"
Cardboard, oil, 1950

"Qadın portreti"
Karton, yağlı boya, 1950
"Portrait of a Woman"
Cardboard, oil, 1950

"Qadın portreti"
Karton, yağlı boya, 1951
"Portrait of a Woman"
Cardboard, oil, 1951

nəslinin yetişməsinə səbəb olmuş belə maraq məhz bununla şərtlənirdi. Vəcihə xanımın yaşadığı ev möhtəşəm Şirvanşahlar sarayı kompleksinin yaxınlığında idi. Və ehtimal etmək olar ki, bu görkəmli memarlıq şah əsəri özünün mükəmməl proporsiyaları, bənzərsiz kompozisiya-plastik həlləri və haqlı olaraq "daşda donmuş melodiya" kimi xarakterizə edilən təkrarolunmaz dekorativ oymaları ilə balaca qızcığazda gözəlliyə məhəbbət və onu öz əlləri ilə qurmaq arzusunun meydana gəlməsinə səbəb olmuş qığılcım rolunu oynayıb. Gələcək rəssamın atası kifayət qədər adi sənətlə məşğul olmasına baxmayaraq, incəsənətə meylli idi. O, mahnı oxumağı sevir və daima öz qızlarına (Vəcihə xanımın kiçik bacısı Solmaz sonralar memar oldu) çox sevdiyi kərkük və qars nəğmələrini oxuyardı. Sonralar bu nəğmələr Vəcihə xanım üçün də doğma olacaqdı. Mühitin belə bir sintezi, həmçinin evdəki sənət ab-havası hələ uşaq ikən Vəcihə xanıma güclü təsir göstərmiş, gercəkliyin

"Qadın portreti"
Karton, yağlı boya, 1956
"Portrait of a Woman"
Cardboard, oil, 1956

məhz bədii prizmadan dərk edilməsinə səbəb olmuşdur. Nəticədə balaca Vəcihə rəssamlığa maraq göstərməyə başlayır, vaxtının çox hissəsini bu işə həsr edir. Qızının bu həvəsini görən atası onu hər vəchlə dəstəkləyir. O, öz qızı üçün dünyanın müxtəlif muzeylərində saxlanılan və tanınmış rəssamlara aid olan əsərlərə illüstrasiyaların çap edildiyi kitablar alırdı. Beləliklə, tədricən gənc qızın peşə seçimi dəqiq müəyyən olundu və orta məktəbin 7-ci sinfini bitirdikdən sonra Vəcihə Ə. Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbinə daxil olur. Artıq tələbə ikən gənc rəssamın istedadı üzə çıxmağa başlayır. Bakı Rəssamlıq məktəbinin yüksək səviyyəli ixtisaslaşdırılmış tədris müəssisəsi olmasına baxmayaraq, bu peşəyə daha dərindən yiyələnmək üçün rəssamın əlavə bilik və vərdişlərə ehtiyacı var idi. Bu məqsədlə Vəcihə xanım rəssamlıq məktəbini bitirdikdən sonra 1944-cü ildə V.İ. Surikov adına Moskva Dövlət Rəssamlıq İnstitutunun təsviri sənət fakültəsinə daxil olur. Məhz Moskvada təhsil aldığı illər peşəkar təmələ çevrilərək V. Səmədova istedadının inkişafına səbəb oldu. Bu illər gərgin əmək və peşə sirlərinin öyrənilməsi ilə səciyyələnirdi. Gənc Vəcihənin rəssam kimi formalaşmasında istedadlı müəllimlər və əsl rəssamlar P. Korin və V. Yakovlevin rolu danılmazdır. Bu tanınmış tədris ocağındakı sənət ab-havası, rəssamlıq mühiti rəssamın peşəkar inkişafında mühüm rol oynadı. Moskvada təhsil alarkən Vəcihə xanım A.S. Puşkin adına Təsviri Sənət Muzeyində və Tretyakov qalereyasında saxlanılan Avropa və rus

“Xəmir yayan qadın”
Karton, yağlı boya, 1956
“Woman Kneading Dough”
Cardboard, oil, 1956

“Daşkəsən”
Karton, yağlı boya, 1954
“Dashkesan”
Cardboard, oil, 1954

incəsənətinin şah əsərləri, keçmişin böyük sənətkarlarının orijinal əsərləri ilə ilk dəfə təmasda olmaq imkanı qazandı. Bütün bunlar hələ tələbə ikən gənc rəssamın isdedadının özünü biruzə verməsinə səbəb oldu. Tədris yolu ilə incəsənətdə peşəkar vərdişlərin qazanılması və tanınmış əsərlərin orijinalları ilə əyani tanışlıq, şübhəsiz, Vəcihə Səmədovanın yaradıcılıq üslubunun formalaşmasına müsbət təsir göstərdi. Bu məqam onun erkən işlərində xüsusilə nəzərə çarpır. Hələ Surikov adına institutda təhsil alarkən Vəcihə Səmədova özünü olduqca zəhmətkeş tələbə, öz peşəsinə fədakarcasına bağlı olan insan kimi göstərmişdi. O, öz çalışqanlığı, çox işləmək qabiliyyəti, bilik və bacarıqlarını daima təkmilləşdirməyə can atması ilə seçilirdi. Hətta sessiyalar arasındakı fasilələr zamanı Bakıya tətilə gələn Vəcihə yorulmadan işləyir, çoxlu sayda mənzərə və natura

rəsmi, etüd çəkir, daha sonra isə onları tələbkar müəllimlərinə göstərmək üçün özü ilə Moskvaya aparırdı. Beləcə Vəcihə xanımın yaradıcılıq şəxsiyyəti formalaşır, ustalığı və bacarığı cilalanırdı.

Lakin Moskvadakı təhsil illəri yalnız sevimli peşənin əsaslarının öyrənilməsi dövrü deyildi. Məhz bu mərhələdə Vəcihə xanımın şəxsi həyatında əlamətdar hadisə baş verir. O, istedadlı rəssam, Bakıdakı Rəssamlıq məktəbində ona dərs demiş və həmin illərdə onun kimi Moskvada öz peşə təhsilini davam etdirən Lətif Feyzullayevlə ailə həyatı qurur.

Moskvada oxuduğu illərdə Vəcihə xanım bir çoxlarının tədris prosesinin təməli kimi qəbul edilən "məktəb" məfhumunu dərindən dərk edir. Onun üçün məktəb anlayışı pedaqoqun peşə bilikləri, şəxsi psixoloji xarakteristikaları, öz biliklərini qayğıkeşlik və nəzakətlə ötürmək, şagirdlərinin fərdi imkanlarının açılmasına yardım etmək bacarığı və eyni zamanda tədris prosesinə tələbkar münasibətinin sintezi kimi qavranılırdı. Vəcihə xanım Moskvada təhsil alarkən bütün bu keyfiyyətləri mənimsədi. Burada onun görkəmli rəssam P. Korin kimi diqqətli müəllimi var idi, Vəcihənin özü böyük məsuliyyət hissinə, tükənməz enerji və işləmək qabiliyyətinə malik idi. Onun hər şeyi öyrənmək həvəsi isə Moskvada keçmişin böyük sənətkarlarının əsərləri ilə tanışlıqla tam təmin olunurdu. Gələcəkdə rəssamlıq pedaqogikasının məhz bu təməllərinə söykənən Vəcihə xanım öz şagirdlərinə (o, 1954-cü ildən ömrünün sonunadək Ə. Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində dərs deyib)

"Qadın portreti"
Karton, yağlı boya, 1950
"Portrait of a Woman"
Cardboard, oil, 1950

peşənin sirlərini öyrətməyə çalışırdı. Bir çox müasirlərin sözlərinə görə şagirdləri onu dəlicəsinə sevirdilər.

Moskvada təhsilini başa vurduğu zaman Vəcihə Səmədova həm mürəkkəb, həm də lokal vəzifələri eyni müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmək iqtidarında olan yetkin rəssam idi. 1951-ci ildə çəkilmiş "Üzeyir Hacıbəyov Azərbaycan bəstəkarlarının arasında" adlı diplom işi deyilənlərin bariz nümunəsidir. Mövzunun özü və onun həlli uzun və gərgin əməyin nəticəsidir. Çoxfiqurlu kompozisiyanın təsvir olunduğu bu böyük tabloda müasir Azərbaycan musiqisinin banisi Üzeyir bəyin bir neçə tələbəsi həmkarlarının royalda ifa etdiyi musiqi əsərini onunla birlikdə dinlədikləri an görüntüyə gətirilmişdir. Mürəkkəb və çoxfiqurlu olmasına baxmayaraq, kompozisiya kifayət qədər cəsarət və peşəkarlıqla həll olunub. Onun bütövlüyü yalnız düşünülmüş plastik həll ilə deyil, olduqca dolğun, qarşılıqlı əlaqədə olan rənglərin təşkili əsasında qurulur. Əsərin özündə fiqurların duruşunda müəyyən quruluğun olması və "məktəb"in təsiri sezilsə belə, rəssamın özünü artıq müstəqil sənətkar kimi bəyan etdiyini söyləmək mümkündür. Gənc rəssamın bu diplom işi yüksək qiymətə layiq görüldü və Vəcihə xanıma aspiranturaya daxil olmaq təkidlə tövsiyə edildi. O, burada daha 3 il oxudu. Təhsilini başa vurduqdan sonra müəllimi P. Korinin Moskvada qalıb işləməklə

Vəcihə xanım tələbələri ilə yay təcrübəsində, Altıağac, 1961
Vajiha khanim together with her students during summer practice in Altyaghach, 1961

bağlı öyüdlərinə baxmayaraq, Vəcihə xanım Bakıya qayıdıb müstəqil rəssamlıq karyerasına başlamaq qərarına gəlir. Beləcə Vəcihə xanım Azərbaycan təsviri sənət tarixində ilk peşəkar qadın rəssam olur.

Rəssam sanki doğma torpağı yenidən kəşf etməyə başlayır, həyat yoldaşı və həmkarı Lətif Feyzullayevlə birlikdə respublikamızın bir çox guşələrinə səfərlər edir. Doğma diyarın təbiəti, bənzərsiz gözəlliyə malik çay və dərələr, saf dağ çeşmələri və bulaqlar, möhtəşəm Kür və qoca Xəzər rəssamın çoxsaylı tablolarında öz bədii əksini tapır. Eyni zamanda şəxsiyyətlər, zəhmətkeş kəndli obrazları, çoxsaylı ezamiyyətlərdə müşayiət etdiyi adi məişət səhnələri rəssamın diqqətini cəlb edir. Respublikanın qərb regionlarına, Gəncə, Göygöl və Daşkəsənə edilən səfərlərin təəssüratı altında ərsəyə gəlmiş cizgi, etüd və eskizlər silsiləsi xüsusilə uğurlu və maraqlı hesab oluna bilər. Bu əsərlər arasında özünün dəqiq kompozisiya-plastik həlli və dərin rəng palitrası ilə fərqlənən “Kəpəz”, “Toğana kəndi”, “Daşkəsən”, “Göygöl”, “Çadırlar” tabloları

“Mənzərə”
Karton, yağlı boya, 1956
“Landscape”
Cardboard, oil, 1956

daha səciyyəvidir. Onlar rəssamı bu erkən mərhələdə artıq böyük rəngkar kimi xarakterizə edir. Təqribən 1953-54-cü illərə aid olan bu silsilə janr və süjet özəllikləri ilə yanaşı, sırf rəng və peşəkar-bədii xüsusiyyətlərlə də birləşmişdir. Paralel olaraq Vəcihə xanım portret janrında da gərgin fəaliyyət göstərir. 1953-cü ildə çəkilmiş "Aktrisa Lelya Bədirbəylinin portreti" bu dövrün ən böyük nailiyyəti hesab olunur. Hazırlıq eskizləri və cizgilərə nəzər salarkən rəssamın ən münasib və ifadəli kompozisiyanı tapmaq üçün, tablonun rəng quruluşunu təmin etmək üçün kifayət qədər böyük iş gördüyünü anlayırsan. İddia etmək olar ki, bu portret rəssamın yaradıcılığında əsaslı mərhələ xarakterlidir və Vəcihə xanımın mənzərə janrında məharəti ilə yanaşı, güclü portret ustası olmasından xəbər verir. Fiqurun quruluşu, kətanın koloristik təşkili və dəqiq düşünülmüş rəng vurğuları ilə ifadə olunan naturanın psixoloji cəhətdən dərindən duyulması, təsvir edilən obrazın açılması məqsədini daşıyan fonun incəliklə işlənilməsi – portret janrında görkəmli peşəkar olan Vəcihə

"Çinarlar"
Karton, yağlı boya, 1957
"Sycamores"
Cardboard, oil, 1957

xanımın bu fərdi xüsusiyyətləri məhz bu əsərdə ilk dəfə açıq-aşkar təzahür edib. Həmin illərdə portret janrında işləyən əksər müasirlərindən fərqli olaraq, o, portreti çəkiləni səciyyələndirən predmet yaxud atributlara heç vaxt böyük önəm vermir. Onun bütün enerjisi və ustalığı obrazın üzərində, personajın psixologizmində cəmləşib.

1954-cü ildə Vəcihə xanım bu əsərini bir neçə mənzərə ilə birlikdə Bakıda keçirilən Azərbaycan rəssamlarının sərgisində nümayiş etdirdi. Təqdim olunan əsərlər böyük rəğbət və uğur qazandı. Həmin dövrdə "institutu təzəcə bitirmiş bu qız necə də istedadlıdır" kimi ifadələri tez-tez eşitmək olurdu. Vəcihə xanım haqqında ölkə təsviri sənətindəki yeni böyük rəssam kimi danışmağa başladılar. Onun müəllifi olduğu "Aktrisa Leyla Bədirbəylinin portreti" çoxsaylı respublika və ümumittifaq sərgilərində, müasir milli mədəniyyəti xaricdə təmsil edən vernisajlarda dəfələrlə nümayiş etdirilib. Müasir Azərbaycan incəsənətinin qızıl fonduna daxil olan bu portret milli təsviri sənətimizin ən uğurlu nümunələrindəndir.

Belə bir böyük uğurdan sonra Vəcihə xanım Səmədova təsviri sənətimizə müstəqil, parlaq şəxsiyyət kimi qeyd-şərtsiz və tamhüquqlu üzv kimi daxil oldu və həmişəlik olaraq belə qaldı. Respublika sərgisindəki uğur gənc rəssamı daha həvəsləndirdi və o, ikiqat enerji və ruh yüksəkliyi ilə müxtəlif janrlarda çalışmağa başlayır, portret,

"Bulaq"
Karton, yağlı boya, 1954
"A Spring"
Cardboard, oil, 1954

mənzərə, süjetli mövzu tabloları üzərində işləyir. Ölkə regionlarına çoxsaylı səfərlər bu baxımdan mühüm rol oynayırdı. Vəcihə xanım həyat yoldaşı ilə birlikdə gözəl vətənimizin bir çox guşələrini gəzib-dolaşıb. Həmin dövrdə çəkilmiş tablolara retrospektiv baxış nəticəsində aydın olur ki, rəssam hər şeyə - yerli mənzərələrə, təbiətin insan əli dəyməmiş guşələrinə, adamların adi iş günləri və istirahət saatlarına, insanların asudə vaxtına, sadə kəndli sevincləri və şənliklərinə maraq göstərirdi. Rəssam gördüklərini həssaslıqla dərk edir, daha sonra isə öz əsərlərində ifadə edir. Bütöv və məqsədyönlü şəxsiyyət kimi onu ilk növbədə güclü, iradəli insanlar cəlb edirdi. Onların xarakteri əksər hallarda bilavasitə portretdə özünü biruzə verirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, Vəcihə xanım bütün qısa ömrü boyu əsasən qadın və uşaqların, öz doğma və yaxınlarının portretlərini çəkib. Bu dairənin zahirən məhdud görünməsinə baxmayaraq, işlərlə daha yaxından tanışlıq tamaşaçıya geniş çeşidli emosional vəziyyətlər qammasını, incə psixologizmi, rəssamın çəkdiyi obrazlara diqqət və sevgisini çatdırır. Nəticədə müəllifin

“Çuxuryurd”
Karton, yağlı boya, 1953
“Chukhur -Yurd”
Cardboard, oil, 1953

bütövlükdə portret janrına verdiyi əhəmiyyəti dərk edirsən. Artıq qeyd edildiyi kimi, Vəcihə xanım özünə qarşı ciddi tələbkarlığı, yorulmadan və bəzi hallarda fədakarcasına işləmək bacarığı, öz dəst-xəttini inkişaf etdirmək istiqamətində daimi və dərin axtarışlar etməsi ilə fərqlənirdi. Bir çox tanınmış əsərlərinə çəkdiyi çoxsaylı hazırlıq eskiz və etüdləri bunu sübut edir. Bu, onun səciyyəvi metodikası idi. Onun portret üzərində öz iş prinsipi var idi. O, heç vaxt əsərləri bir etüdlə çəkmirdi. Bir qayda olaraq, 5-6 etüd çəkərək, tədricən tamamlanmış hesab etdiyi obraza, onun kompozisiya quruluşuna və rəng həllinə yaxınlaşırdı. Bu əsərlərə nəzər saldıqca rəssamın fiqurun ideal plastik işlənməsi istiqamətində məqsədyönlü iş apardığının şahidi olursan. Ona görə də etüd Vəcihə Səmədovanın sənətinin dərk edilməsi üçün çox önəmli rol oynayır. Bu, artıq sadəcə olaraq yardımçı aralıq materialı deyil, kətanın nəfis təşkili, tapılmış kompozisiya quruluşu, rəng ləkələri və vurğularının düşünülmüş nisbəti ilə çatdırılan emosional vəziyyətlərin böyük spektrindən ibarət müstəqil tablodur.

“Otlaqda”
Kətan, yağlı boya, 1961
“At Pasture”
Canvas, oil, 1961

Rəssamın 1956-cı ildən başlayan yaradıcılıq mərhələsi onun həyatının ən məhsuldar dövrü kimi qiymətləndirilə bilər. Parlaq, olduqca nəfis, rəng baxımından peşəkarcasına mükəmməl mənzərə tablolarından savayı, rəssam bu mərhələdə öz müasirlərinin portretlər qalereyası üzərində çalışır. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, bu portretləri tipoloji cəhətdən iki qrupa bölmək mümkündür. Birinci qrupa rəssama doğma və yaxın olan insanların portretləri daxildir, ikinci qrupda isə ölkə regionlarına səfərlər nəticəsində ərsəyə gəlmiş müasirlərin obrazları toplanıb. Bəlkə də bu mərhələni təsviri sənət prinsiplərinin dərk edilməsi və öz dəst-xəttinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində rəssamın atdığı keyfiyyət

"Qəsəbə. Zığ"
Karton, yağlı boya, 1957
"Zykh Settlement"
Cardboard, oil, 1957

"Sarmaşıq qızılgüllər"
Karton, yağlı boya, 1954
"Bindweends"
Cardboard, oil, 1954

baxımından yeni addım kimi səciyyələndirmək olar. Artıq onun sənəti qarşıya qoyulan vəzifələrin cəsarətliliyi və müstəqilliyi, öz rəssamlıq üslubunun təkmilləşdirilməsi yolunda fasiləsiz axtarış və ixtiyarında mövcud olan bədii ifadə vasitələrinin "ideal"a çatdırılmasına daimi canatma ilə səciyyələnir. Bu təkamülü əyani şəkildə görmək üçün rəssamın müxtəlif illərdə çəkdiyi bir neçə avtoportretə müraciət edək. Erkən dövrə aid işlərdə "məktəb"in güclü təsiri, ispan, holland, flamand rəssamlıq məktəblərinin böyük sənətkarlarının yaradıcılığı və təsvir üslubunun təsiri nəzərə çarpır ("Avtoportret", 1947-ci il). Bu təsirin özündə qəbahətli bir şey yoxdur. Müasir rəssamların əksəriyyəti bu mərhələni yaşayıb və təsviri sənətin sirlərinin dərindən öyrənilməsində onun müəyyən mənada faydası da olub. Lakin ayrı-ayrı hallarda keçmişin böyük sənətkarlarının sənətini öyrənərkən həmişəlik onların təsiri altına düşmək, inkişafdan geri qalmaq təhlükəsi var. Eyni zamanda bunun istənilən rəssam üçün böyük məktəb və peşə təhsilinin müəyyən mərhələsi olduğunu da qəbul etmək lazımdır. Sadəcə olaraq bəziləri ömürlərinin qalan hissəsini bu "məktəb"in təsiri altında keçirir, digərləri isə həmin bilikləri fərdi inkişafda keyfiyyət baxımından yeni addımların atılması üçün istifadə edir. Bu nöqteyi-nəzərdən V. Səmədovanın

sənəti istisna təşkil etmir. Onun erkən avtoportretləri düşünülmüş təsir altındadır, işlərin rəng xarakteristikası tünddür, fakturalıdır, ayrı-ayrı parlaq vurğularla səciyyələnir. Rəssam sanki öz palitrasını sınayır, qarşısına böyük vəzifələr qoyur. Vəcihə xanımın 1956-cı ildən sonra çəkilmiş avtoportretləri daha fərdidir. Tabloların tonallığı aydınlaşır,

"Kitab oxuyan qız"
Kətan, yağlı boya, 1953
"Girl Reading a Book"
Canvas, oil 1953

Rəssam emalatxanada
The artist in her studio

fiqurun quruluşu, kompozisiya həlləri daha böyük sərbəstlik və emosionallıq qazanır, rəng palitrası daha cingiltili və dekorativ dolğun olur (“Qırmızı yaylıqla avtoportret”, 1956-cı il), ən başlıcası isə rəsm çəkmək tərzi yüngüllük və ifadəliliklə səciyyələnir. Bu illər ərzində çəkilmiş əsərlər arasında portretlərin mühüm yer tutduğunu artıq qeyd

etmişdik. Bununla əlaqədar rəssamın oğlu Nicatın təsvir olunduğu "Gənc skripkaçı" (1957) və Vəcihə xanımın bacısının natura kimi çıxış etdiyi "Memar Solmaz Səmədovanın portreti" (1960) tablolarını xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bu əsərlər kompozisiya və rəng baxımından bir-birindən fərqlənsə də, onları dərin psixologizm, müəllifin doğma və çox sevdiyi obrazlara səmimi incə münasibəti birləşdirir. Vəcihə xanımın oğlu Nicatın xatirələrindən: "Anam həm emalatxanada, həm evdə, həm Rəssamlar İttifaqında və həm də Rəssamlıq məktəbində həmişə məşğul idi. Sanki ömrünün qısa olacağını qabaqcadan bilir, yaşamağa, hər şeyi

çatdırmağa tələsirdi...Mən orta məktəbdə oxumaqla yanaşı, ayrıca musiqi məktəbində, skripka və fortepiano ilə də məşğul olurdum. Günorta, məktəbdən çıxıb musiqi məktəbinə getməli idim. Vaxtım az olduğundan evə gedə bilmirdim. Odur ki, həmişə məşqul olan anam, bir dəqiqə də artıq vaxtı olmadığına baxmayaraq, skripkanı məktəbin qabağına gətirər, məni musiqi dərsinə aparardı. Bunun üçün isə o, dərs dediyi Rəssamlıq məktəbinə gedərkən, skripkanı özü ilə götürməli olurdu. "Gənc skripkaçı" portreti də bax beləcə yaranmışdır". Burada rəssamın məşhur kompozisiyanın axtarışı prosesində karandaşla çəkdiyi eskizini müqayisə etmək yerinə düşər. Həmin müqayisədən rəssamın fiqurun statik-akademik işlənməsindən daha sərbəst-ifadəli kompozisiya həllinə doğru

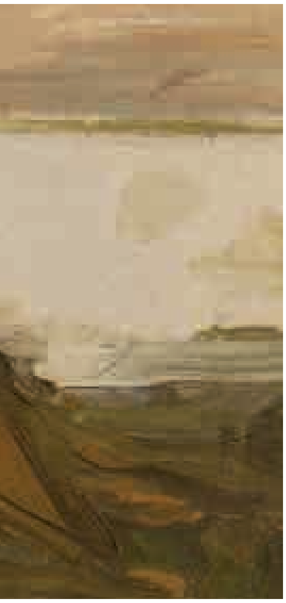

“Kürün sahilində”
Karton, yağlı boya, 1957
“On the Bank of the Kura”
Cardboard, oil, 1957

Eskiz
Karton, yağlı boya
Sketch
Cardboard, oil

təkamül etməsi aydın görünür. Əsərin rəng palitrası tonal nüanslarla zəngindir, burada fiqurun tünd geyimi və xüsusilə nəzərə çarpdırılmış ağ yaxalığı və qırmızı qalstuku zərif-gümüşü fona ustalıqla uyğunlaşdırılıb.

Rəssamın bacısı memar Solmaz Sənədovanın da portreti kifayət qədər maraqlıdır. Qarşımızda yaradıcılıq planları ilə dolu olan gənc qadın görürük. Portret kətanın ön planında iri ölçüdə təsvir olunub. Fiqurun profil quruluşu sanki zamanı, axtarış və yaradıcılıq planlarını təcəssüm etdirir, bütün bunlar fonun nəfis həlli ilə xüsusilə nəzərə çarpdırılır. Fonda yüngül və siluet şəklində işlənmiş tikinti kranları və iri bükülmüş vatman rulonu portreti çəkilən şəxsin peşəsini eyniləşdirmək və onun rəmzi-ümumiləşdirilmiş xarakteristikasını vermək vəzifəsini daşıyır.

“Pambıqçı qız” Eskiz
Karton, yağlı boya, 1955
“Cotton-picker Girl” Sketch
Cardboard, oil, 1955

“Pambıqçı qız”
Karton, yağlı boya, 1955
“Cotton-picker Girl”
Cardboard, oil, 1955

Portretlərin digər qrupunu rəssamın müasirləri, sadə əmək insanları, müxtəlif peşələrin nümayəndələri təşkil edir. Onların arasında “Tanınmış pambıqçı Sürayə Kərimovanın portreti” (1957), “Geoloq Minirə Məmmədbəylinin portreti” (1960) və “Şamama Həsənovanın portreti”ni (1957) göstərmək olar. Ehtimal etmək olar ki, rəssam bölgələrdə çoxsaylı

səfərləri zamanı həmin insanlarla görüşüb. Bu işlərdə lirik-poetik haldan (Minirə Məmmədbəylinin və Sürayə Kərimovanın portretləri) tutmuş qəhrəmanlıq-proklamasiya vəziyyətinədək (Şamama Həsənovanın obrazı) ifadə tərzinin müxtəlif diapazonunu müşahidə edirik. Hər bir halda Vəcihə Səmədova portreti çəkilən insanın təsviri təcəssümündə öz fərdi həllini tapmaqla bədii ifadə vasitələrinin geniş spektrinə malik peşəkar rəssam olduğunu sübut edir. Belə ki, "Geoloq Minirə Məmmədbəylinin portreti"ndə obraz olduqca maraqlı şəkildə tapılmış, geyimin lokal rəng vurğuları ilə nəzərə çarpdırılmış plastik cəhətdən ifadəli siluet rəsmi vasitə ilə formalaşıb. Ön planın rəng dolğunluğu üfüqdə qürub edərək suda əks olunan günəşin parlaq ləkəsi ilə tarazlaşdırılır. Pambıqçı Sürayə Kərimovanın obrazı başqa vasitələrlə ifadə edilib. Qarşımızda

"Göygöl"
Karton, yağlı boya, 1953
"Goy Gol"
Cardboard, oil, 1953

"Qırmızı geyimli qız"
Karton, yağlı boya, 1962
"Girl Clothed in Red"
Cardboard, oil, 1962

nəzərə çarpacaq dərəcədə güclü əlləri olan, çəpərə dirsəklənmiş halda dayanan zəhmətkeş qadının ön planda verilmiş iri təsvirini görürük. Fiqurun çiyninə salınmış kəlağayı həm rəng, həm də plastika baxımından xüsusilə ifadəlidir. Tablonun ayrı-ayrı elementlərini birləşdirən kəlağayı rəsmə səmimi lirizm bəxş edir. Tanınmış pambıqçı Şamama Həsənovanın portreti ağır, əsasən kişilərin gördüyü işlə məşğul olan qadına mədhiyyədir. Cəsarətli rəng yapılması ilə bacarıqla modelləşdirilmiş portret güclü, qətiyyətli insanın simasını əks etdirir. Bu xarakteristika üst geyimin xüsusi qapanması, yaşıl kofta üzərində dalğalanan saçaqlı çəhrayı baş örtüyü və

"Pambıqçı"
Karton, yağlı boya, 1955
"Cotton-picker"
Cardboard, oil, 1955

sinədə çarpazlaşdırılmış kobud möhkəm əllərlə nəzərə çarpdırılır. Təsvir edilən tablolar rəssamın portretlər qalereyasının yalnız bir hissəsidir. Lakin onların sənətkarın böyük istedadını, hər bir ayrıca halda portreti çəkilən insanları maksimal ifadə gücü ilə təsvir etmək məqsədi güdən fərdi rəssamlıq həllərini tapmaq bacarığını nümayiş etdirir.

Vəcihə Səmədova həmçinin olduqca maraqlı və parlaq janr əsərlərinin müəllifi kimi milli təsviri sənət tarixinə düşüb. 1957-1960-cı illərdə rəssam olduqca ciddi mərhələ xarakterli tablolar üzərində işləyir – "İmtahandan qabaq" (1958), "Toya hazırlıq" (1957), "Gözləmə" (1956), "Kürün sahilində" (1956), "Lənkəranda toy" (1957). Müxtəlif üslubda çəkilən bu əsərlər müəllifin "akademizm"dən xali olmayan

"Memar Solmaz Səmədovanın portreti"
Kətan, yağlı boya, 1960
"Portrait of the Architect Solmaz Samadova"
Canvas, oil, 1960

"Aktrisa Leyla Bədirbəyli" Eskiz
Kağız, tuş, 1954
"Actress Leyla Badirbeyli" Sketch
Paper, ink, 1954

"Aktrisa Leyla Bədirbəyli"
Kətan, yağlı boya, 1954
"Actress Leyla Badirbeyli"
Canvas, oil, 1954

klassik kompozisiya quruluşlarından Lənkəran silsiləsində öz təcəssümünü tapmış sadə nəfis həllərədək keçdiyi təkamülü əks etdirir. Rəssamın erkən portret işlərini nəzərdən keçirdikdə bir fakt diqqətdən yayınmır – Vəcihə xanım hələ həmin dövrdə bu janrın çərçivələrini genişləndirməyə, ona daha çox tematik məzmun verməyə çalışırdı. Ona görə də müəllifin püxtələşdiyi daha sonrakı mərhələdə portretin tematik rəsmlə uyğunlaşdırılması təsadüfi deyil. Bu baxımdan "İmtahandan qabaq" (1958) tablosunu misal göstərmək olar. Bu, şübhəsiz, tematik tablo olsa da, onu eyni zamanda portret kimi qiymətləndirməyə imkan verən xüsusiyyətlər kifayət qədərdir. Tabloda yarımuzanmış vəziyyətdə xəyala dalmış qarabuğdayı qız təsvir olunub. Onun dərisinin rəngi məharətlə işlənmiş açıq-çəhrayı don, ağappaq yastıq və eyni tonallıqda yerinə yetirilmiş və fiqurun qarşısında təsvir olunmuş gül dəstəsi ilə nəzərə çarpdırılır. Bu iri şux rəng zərbələri tablonu birləşdirərək ona bütövlük bəxş edir. Eyni zamanda bu təəssürat üzərində qız fiqurunun yerləşdirildiyi zəngin naxışlı kilimin təsviri ilə gücləndirilib. Kilimin naxışları, öz növbəsində, tabloya yüngül, işıqlı səslənmə verən cingiltili rəng ritmikasını formalaşdırır. Həmçinin daha bir əhəmiyyətli fakt ondan ibarətdir ki, qızın sifəti kifayət qədər müfəssəl, portretə xas şəkildə işlənmişdir.

“Gözləmə” və “Kürün sahilində” tabloları isə tamamilə başqa cür həll olunub. Ehtimal etmək olar ki, bu əsərlər üçün mövzular respublikanın bölgələrinə çoxsaylı ezamiyyətlərdən alınan təəssüratlar altında meydana gəlib. Onlar müəllifin rəssamlıq bioqrafiyası üçün əlamətdar olmaqla yanaşı, milli incəsənətin müəyyən dövrünün nümunəsi kimi çıxış edir. Adi iş günlərinin və insan fəaliyyətinin poetikləşdirilməsi, “işıqlı gələcək” qurucularının qəhrəmanlıqlarının tərənnüm edilməsi ötən əsrin 50-60-cı illərində yaşamış azərbaycanlı rəssamların əsərlərində xüsusi yer tutur. Həmin dövrdə demək olar ki, bütün incəsənət ustaları mövcud quruluşun ideya tələblərinə uyğun olaraq zərbəçi əməyi tərənnüm etməli,

tikinti qəhrəmanlarına, fəhlə və kolxozçulara həsr olunmuş əsərlər çəkməli idilər. Bir çox Azərbaycan rəssamları bu işi “sifariş” kimi yerinə yetirməklə plakatlılıq və işlənmiş ştampların klonlaşdırılması səviyyəsinə enirdilər. Yalnız ayrı-ayrı sənətkarlar bu tematikaya fərdi yanaşmağa cəhd edirdi. Belə rəssamlardan biri Vəcihə Səmədova idi. Və onun “Gözləmə” və “Kürün sahilində” əsərləri deyilənlərin bariz nümunəsidir.

“Gözləmə” əsərində böyük pambıq tayası üstündə oturmuş gənc qız yarımdönmüş şəkildə təsvir olunub. Fiqurun quruluşu son dərəcə ifadəlidir. Uzağa baxan qız sol əlini alnına yaxınlaşdırıb. Qızın arxasında dərin perspektivdə daha bir hündür tayanın üstündə dayanaraq pambıq

“Pambıqçı qadın”
Kətan, yağlı boya, 1961-1964-cü illər
“Woman Cotton-picker”
Canvas, oil, 1961-1964

yığan fiqurlar təsvir olunub. Fiqurlar yüngül, siluet şəklində işlənib. Eyni təsvir üsulu ilə çəkilmiş səmadakı quşlar qrupu həmin fiqurlara uyğun verilib. Bütün bu elementlər tabloya miqyas və dərinlik bəxş edərək, epiklik təəssüratı formalaşdırır. Tablonun koloriti əsərin emosional köklənməsində müəyyənedici rol oynayır. Onun bütün tonallığı işıqlı və şəffafdır, rəng vurğularını müəyyən tarazlaşdırıcı ritmika formalaşdırır,

forma isə sözün həqiqi mənasında ən incə rəng nüanslarından yapılır.

"Kürün sahilində" tablosu isə tamamilə başqa tərzdə işlənib. Burada ağır iş günündən sonra Kürdə çimən iki gənc qadın təsvir olunub. Qəhrəmanlardan biri olduqca plastik ifadəli hərəkətdə - çimdikdən sonra saçlarını sıxır, ikincisi isə hələ də sudadır. Hadisə taxta körpünün üstündə qürub çağı cərəyan edir, bunu günəşin çaya düşən əksindən görmək mümkündür. Bütün kompozisiya üçün fon rolunu oynayan çay gümüşü zərif tonal çalarlarla zəngindir. Bu fonda qızların obrazları daha cəsarətli və

"Zığ kəndi"
Karton, yağlı boya, 1954
"Village of Zykh"
Cardboard, oil, 1954

ifadəli verilib, bütün bunlar yuxarıda qeyd edilən plastik həllərdən savayı baş qəhrəmanların geyimlərinin rəng vurğuları ilə də müəyyən olunur. Onların geyimlərində cingiltili zərbələrlə yerbəyer edilən lokal boyalar bir-birini dəstəkləyərək diqqəti hərəkətə yönəldir və ona xüsusi emosional hal bəxş edir.

"Toydan öncə" və "Lənkəran qızları" əsərləri ifa və rəng xarakteristikası baxımından prinsipial dərəcədə başqa üslubda

işlənib. Yuxarıda nəzərdən keçirilən tablolardan fərqli olaraq burada ümumiləşdirmə daha çoxdur, psixologizm arxaya keçir, rənglərin olduqca zəngin təşkili və nəzərə çarpacaq dərəcədə dolğunluğu isə ön plana çıxır. Burada rəng və işıq bolluğu var, fiqurların və onlarla bağlı olan rəng vurğularının ritmik təşkili tabloları struktur cəhətdən birləşdirir, onlara bütövlük və bayram əhval-ruhiyyəsi verir, bu isə əsərlərinin adları ilə uyğunlaşır. Eyni zamanda bu əsərlərdə ətraflı, müfəssəl portret işləməsi yoxdur, bütün fiqurlar, onların sifətləri ümumiləşdirilmiş

"Damlar"
Karton, yağlı boya, 1958
"Roofs"
Cardboard, oil, 1958

şəkildə cəsarətlə həll olunub, forma sözün əsl mənasında mürəkkəb rəng həlləri və onların çalarlarının oyunu ilə yapılır, tabloların səthi boyu sistemli şəkildə səpələnmiş ayrı-ayrı vurğular süjeti formalaşdıraraq ona dekorativ səslənmə bəxş edir. Beləliklə, rəssamın peşəkar karyerasının ən məhsuldar dövrünə yekun vurarkən bədii ifadənin yeni üsullarını yorulmadan axtaran Vəcihə Səmədovanın bir görkəmli rəssam kimi istedadının məhz bu mərhələdə daha qabarıq şəkildə üzə çıxdığını təsdiq etmək mümkündür. Onun təhsil zamanı yiyələndiyi fundamental peşəkar biliklər və fitri, etnogenetik rəng duyğusunun inkişafı, Vəcihə Səmədova yaradıcılığı kimi parlaq fenomenin meydana gəlməsini şərtləndirdi.

Tablolarındakı ifadəlilik elementlərinin, onların cingiltili rəng, dekorativ-plastik ritm əmələ gətirən strukturunun gücləndirilməsi istiqamətində axtarışların davamı kimi 1961-ci ildə Bolqarıstana ezamiyyət zamanı və onun təəssüratları altında çəkilmiş əsərlər hesab edilə bilər. Bolqarıstan Xalq Respublikasına sovet rəssamlarından ibarət qrupun (burada həmçinin onun həyat yoldaşı Lətif Feyzullayev də var idi) tərkibində səfər təbiətin daha parlaq və ahəngdar olduğu payız fəslində baş tutdu. Vəcihə xanım burada təqribən bir ay qaldı. Bu müddət ərzində çəkdiyi əlliyə yaxın tablo, etüd və eskizdə ölkənin Sofiya, Plovdiv, Tarnovo, Burqas, Sozopol, Nesebr kimi şəhərlərinin

"Çadırlar"
Karton, yağlı boya, 1957
"Tents"
Cardboard, oil, 1957

görüntüləri, onların gəzməli-görməli yerləri, səciyyəvi xüsusiyyətləri, sıravi insanların məişəti və tipajları öz əksini tapmışdır. Bundan əlavə, səfər çərçivəsində rəssam valehedici mənzərələr silsiləsi, o cümlədən "Sozopolun dənizdən görünüşü", "Burqasın sahili", "Nesebr", "Qara dəniz", "Tarnovo. Qaya üzərində evlər" və s. əsərlər üzərində işləyir.

İfa tərzi, rəng həlli, təsvir olunan naturaya yanaşma baxımından bu dövr rəssamın yaradıcılığında ayrıca, çox maraqlı və olduqca parlaq mərhələdir. Ehtimal etmək olar ki, bütün bunlar formalaşmış təsvir üslubunda, rəssamın sənət bioqrafiyasında növbəti təkamül xarakterli addımdır.

Bu işləri rəssamın əvvəlki əsərlərindən fərqləndirən əsas cəhət onların olduqca parlaq, dolğun koloritli olmasıdır. Bu əsərlərdə şux, dekorativ

"Mahnı"
Kətan, yağlı boya, 1961
"Song"
Canvas, oil, 1961

cəhətdən ifadəli işıq bolluğu müşahidə edilir. İşıq kətanın plastika və həcmini, forma və strukturunu formalaşdırır. Onun ritmi, fakturası, qatılığı son dərəcə emosional və təsviri şəkildə ifadəlidir.

Təbiət və mənzərələrə müraciət edən, çox şeyi naturadan çəkən, sıravi insanların xarakterik və gündəlik işini müşahidə edən rəssam tədricən ifadəli və müəyyən dərəcədə nağılabənzər-əlvan dünya qurur. Bu aləm çox güman ki, rəssamın konkret axtarışlarına, onun daxili dünya qavrayışına uyğun idi. Və bu mənada Bolqarıstan səfəri yaradıcılıqda keyfiyyət baxımından yeni addımın atılması üçün təkan, qığılcım rolunu oynadı.

Vəcihə xanımın Bolqarıstan səfərinin təəssüratları altında çəkdiyi əsərlər müstəqil silsilə (cəmi 52 tablo) kimi 1962-ci ildə Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyinin Rəssamlıq Salonunda təşkil olunmuş hesabat sərgisində uğurla nümayiş etdirildi. Sonralar tamaşaçılar Moskvada keçirilən "Xarici ölkələr Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında" adlı sərgidə bu seriya ilə tanış olmaq imkanı qazandılar.

Vəcihə Səmədova 60-cı illərdən başlayaraq ömrünün sonunadək çox sevdiyi mənzərə, portret, tematik tablo janrlarında gərgin fəaliyyət

"Naxır"
Karton, yağlı boya, 1956
"Cattle Grazing"
Cardboard, oil, 1956

"Vaqonda"
Karton, yağlı boya, 1958
"In the Carriage"
Cardboard, oil, 1958

“Azərbaycan toyuna hazırlıq”
Kətan, yağlı boya, 1957
“Preparations for an Azerbaijani Wedding”
Canvas, oil, 1957

göstərir. Lakin bu əsərlərin təsviri üslubu prinsipial cəhətdən yeni şəkil alır. Bir tərəfdən qarşımızda uzun illərin gərgin əməyi nəticəsində öz dəst-xəttini formalaşdırmış yetkin rəssam canlanır. Eyni zamanda bu əsərlərdə seyrçilik, şiddətlənməkdə olan ölümcül xəstəliklə əlaqədar fəlsəfi dalğınlıq halı daha çox müşahidə olunur. Artıq mənzərə əsərlərində gənclik illərində olduğu kimi təbiətin gözəlliyinə heyranlıq əvəzinə, müəllifin keçirdiyi müəyyən halların, düşüncə və hisslərin çatdırılması əsas yer tutur ("Bağda",1964-cü il, "Ətirşah", 1962-ci il, "Toğana kəndi", 1963-cü il, "Ağaclar", 1963-cü il, "Bağ evində", 1962-ci il). Təsvir üsulu daha ekspressiv və qatıdır, natura son dərəcə ümumiləşdirilib, forma isə işıqla, onun çalar və nüansları ilə cəsarətli və məharətli oyunu hesabına qurulur. Son dövrə aid əsərlər etüd, eskiz təsiri bağışlasa da, emosional-məna məzmunu baxımından tamamlanmış əsərlərdir. Eyni sözləri son dövrdə çəkilmiş portretlər barədə də söyləmək mümkündür, onların arasında "Qızım Fatimənin portreti" (1962) daha səciyyəvidir.

"Ağaclar"
Karton, yağlı boya
"Trees"
Cardboard, oil

"Sürəyya Kərimova"
Kətan, yağlı boya, 1957
"Surayya Karimova"
Canvas, oil, 1957

"İmtahandan öncə"
Kətan, yağlı boya, 1958
"Before the Exam"
Canvas, oil 1958

1963-cü ildə “Bizim müasirimiz” adlı respublika sərgisində Vəcihə Səmədova “Xəbər gözləyərkən” adlı tablosunu nümayiş etdirdi. Əsərin süjeti dənizə çıxan doğmalarını sahildə həyəcanla gözləyən insanlara həsr olunub. Tablonun xeyli hissəsini quru təsviri tutsa da, onun koloriti, üzərində nizamsız halda səpələnmiş köhnə qayıqlar, uzaqda dayanan və arxadan təsvir edilmiş insan fiqurları və həyəcanlı dənizin nazik zolağı əsərə səksəkəli, olduqca gərgin bir hal bəxş edir. Ön planda verilmiş iki qız fiquru, onalrın siluetləri məqamın dramatikliyini daha da gücləndirir. Səciyyəvidir ki, buradakı kifayət qədər məhdud rəng palitrası və təsvir üslubu müəllifin əvvəlki əsərlərindən xeyli dərəcədə fərqlənir. Doğma və yaxınlarının sözlərinə görə bu, artıq ölümcül xəstə olan rəssamın son böyük əsəri idi. Son diaqnozu gözləmə anının bütün dramatikliyi ilə verildiyi bu tablo özünəməxsus avtobioqrafik metafora kimi

Vəcihə Səmədova Bakıda Neft daşlarında, 1958
Vajiha Samadova at Oil Rocks, 1958

qavranıla bilər. Sərgidə böyük təəssürat oyadan bu tablo Vəcihə xanım Səmədovanın yaradıcılıq irsinin əlamətdar hadisələrindən birinə çevrildi.

Təəssüf ki, rəssamın həyat yolu bu dramatik və qəmli notlarla sona çatır. Vəcihə xanım Səmədova ağır və sağalmaz xəstəlikdən sonra 1965-ci ildə dünyasını dəyişir. Onun cəmi 41 yaşı var idi.

Rəssam dünyadan köçsə də, onun irsi, əsərləri, rəsm, etüd və cizgiləri qorunub saxlanılır. Onlar bu gün də emosional baxımdan təravətlidir və öz missiyasını tam məsuliyyəti ilə dərk edən sənətkarın görmüş olduğu böyük və səmimi işi əks etdirir. Onun xatirəsini daima müqəddəs tutan ailəsi tərəfindən müntəzəm qaydada təşkil olunan sərgilər hər dəfə böyük rezonansa səbəb olur və geniş auditoriya toplayır. Çünki Vəcihə Səmədovanın yaradıcılıq irsi böyük peşəkarlıq məktəbi və istedadlı, səmimi sənət nümunəsidir. Belə sənət isə əbədidir, ölməzdir.

Toğrul Əfəndiyev, Bakı, 2013

“Sənaye mənzərəsi”
Kağız, pastel
“Industrial Landscape”
Paper, pastel

VAJIHA SAMADOVA

"Bakuvians remember very well that tall, slender woman with fiery black eyes. Constantly surrounded by the students of Azerbaijan State Art College, where she taught painting for many years, Vajiha Samadova herself was the embodiment of youth and inexhaustible energy".

"Kürün sahilində"
Kətan, yağlı boya, 1961
"On the Banks of Kur River"
Canvas, oil, 1961

This introduction to a monograph was written by prominent art critic Rasim Efendiyev more than forty years ago, however, much of what he said retains its relevance. His subject's students have grown up and become leading Azerbaijani artists, elevating our country and her art in many parts of the globe. They remember with gratitude a teacher who urged them to demand professionalism in themselves, their creativity and their commit to continuous improvement from the very outset.
Her works are included in the golden fund of our nation's art, they adorn one of the Republic's leading museums and the artistic heritage of the

Azerbaijani people - the National Museum of Art. Vajiha Samadova's name is preserved in the title of the Union of Artists' Salon, which has been the career launch pad for many an Azerbaijani artist and where art is constantly on display; thus it is recognized as one of the major centres of our cultural life.

She was allotted only a brief span by God. But today when reviewing this artist's life and career, there is surprise and delight in the number of beautiful works created in that space; we can only be impressed by her energy and devotion to achieving as much as possible in the short time allowed her. Even so, there is no sense that her works were whipped up in a rush; they are all fully accomplished, compositionally adjusted and developed in design. Her early works promised an incredibly gifted painter who set herself a specific goal for every project, employing a variety of artistic methods and techniques on the way to completion.

"Natürmort"
Karton, yağlı boya, 1961
"Still Life"
Cardboard, oil, 1961

“Tələbə portreti”
Kətan, yağlı boya, 1965
“Portrait of a Student”
Canvas, oil, 1965

Her creative path is often analysed both for its significance to a lively and culturally eventful period and for its line of individual exploration in the development of the artistic signature of a gifted individual. Whatever direction these studies have taken Vajiha khanim's personality as a true professional, responsive and competent teacher, good wife and loving mother is always centre stage.

Her artistic biography is significant not simply for women in art, but rather as the professional career of a true artist in constant search of achievement, success and recognition.

Vajiha Ali Samadova was born in Baku in 1924, into the family of pastry chef Keble Ali, originally a Kars Azerbaijani; her mother was from Azerbaijanis who had moved from the Iranian city of Masooma–e-Qum. Their family home was in historical Icheri Sheher, where certain relationships, codes of honour and values had developed down the generations. Many of the Azerbaijani intelligentsia were born and grew up there; it was home to many dynasties that had made their mark on the cultural life of the country.

As a matter of fact the Baku of the early 1920s can rightly be described as a wonderful fusion of East and West, where innovation and respect for

"Buzovna"
Kətan, yağlı boya, 1964
"Buzovna"
Canvas, oil, 1964

"Lənkəranda toy təntənəsi"
Kətan, yağlı boya, 1964
"Wedding Celebration in Lenkeran"
Canvas, oil, 1964

traditional values lived a natural coexistence; the rich historical heritage alongside the latest trends in culture and art. This environment was naturally reflected in the life and thought of its inhabitants, especially its youth. Maybe this was the reason for the remarkable interest in the arts, which gave rise to a whole generation of national artists. Vajiha khanim grew up close by the majestic complex of the Shirvanshahs' Palace. This extraordinary architectural masterpiece with its perfect proportions, unique compositions, designs and decorative carving has rightly been hailed as a "melody carved in stone". It may well have been the catalyst that sparked in a young girl a love of beauty and a desire to create with her own hands. The father of the future painter was artistically oriented, too. He constantly sang to his children (Vajiha and younger sister Solmaz, who was to become an architect) his beloved Kerkuk and Kars songs, a love that was transmitted to the girls. This combination of the environment and creative family atmosphere exerted a strong influence;

"Lənkəranda"
Karton, yağlı boya, 1962
"In Lenkeran"
Cardboard, oil, 1962

it encouraged an artistic perception of reality and Vahija was soon spending most of her time drawing. Her father gave her every support, acquiring books illustrating the works of famous painters held in the world's museums. Thus, a career choice gradually became clear for the young girl and after 7th grade she entered the Azim Azimzade Azerbaijan State Art School, where her talent unfurled. Despite the fact that the Baku School of Art has always been considered a high-class specialist school, the young artist desired to develop her knowledge and skills and acquire more advanced knowledge of her chosen profession. Thus, after graduating in 1944, Vajiha khanim entered the painting department of the V. I. Surikov Moscow State Art Institute. These years of study in Moscow provided a foundation for growth in her professional creative talent. They were years of hard work and deep research into the basics of the profession. Her teachers Pavel Korin and Vladimir Yakovlev, mentors and truly talented artists, were certainly influential on the young Vajiha's development, as was the creative atmosphere that reigned in this well-known educational institution. There was also contact with original paintings by great masters of European and Russian art, preserved in the Pushkin Museum of Fine Arts and the Tretyakov Gallery. This education

Vəcihə Səmədova rəfiqələri ilə
Vajiha Samadova with her friends

“Xəbər gözləyərkən”
Kətan, yağlı boya, 1963
“Waiting for News”
Canvas, oil, 1963

in the professional skills and direct acquaintance with original masterpieces shaped her creative style, as is particularly evident in her early paintings. Vajiha khanim proved her selfless dedication to her profession during her studies at the Surikov Institute. Even during holidays at home in Baku she worked tirelessly to create a huge number of landscapes, field sketches and studies which were then taken to Moscow, as a creative statement to the court of her demanding teachers.

But the period of education in Moscow was not only a time for serious study and learning the basics of her beloved profession. There was in those years a significant event in Vajiha khanim's private life. She married Latif Feyzullayev, a talented painter and teacher who had taught her back in the Art College in Baku and who was, like her, pursuing further professional education in Moscow.

"Sozopol"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Sozopol" from the
"Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

"Nümayiş"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Demonstration" from the "Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

Over the years of study in Moscow Vajiha khanim developed a deep understanding of the phenomenon of "school" recognized by many as the fundamental basis for learning the artistic processes. The concept of "school" was for her a synthesis of professional knowledge, the psychological characteristics of the teacher and his/her sensitivity and ability to transmit skills and facilitate the emergence of students' individual capabilities while adopting a rigorous approach to the educational process itself. Vajiha khanim learned these lessons thoroughly during her studies in Moscow. She had a sensitive teacher and mentor in the person of prominent painter Pavel Korin, and she herself had a heightened sense of responsibility, inexhaustible energy and efficiency, combined with a natural curiosity that was completely satisfied in Moscow by her acquaintance with the works of the great

masters of the past. Later she was to convey to her students the basics of the profession based on those foundations of artistic pedagogy (she was a teacher at the Azim Azimzade Azerbaijan State Art School from 1954 until the end of her life). The evidence is in the many contemporaries and students who worshipped their teacher.

By the time of her graduation in Moscow, Vajiha Samadova was already fully developed as a painter able to solve both basic and complex tasks with equal success. Her graduation work "Uzeyir Hajibeyov among Azerbaijani Composers" completed in 1951 can serve as an example of this ability. The theme itself and its solution were the result of long, hard work. It is a large canvas of a multi-figure composition, a scene in which several students of the founder of modern Azerbaijani music Uzeyir bey Hajibeyov listen with him to music played on the piano by one of his colleagues. The composition, for all its complexity and numerous figures, was resolved quite easily and professionally. Its integrity is achieved not only by mature design, but also by intense, interrelated organization of colour. Despite the fact that a certain figurative arrangement is employed in this painting and the influence of "school" can be asserted, the painter

"Sofiyada bazar"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Kətan, yağlı boya, 1961
"Bazaar in Sofia" from the
"Bulgaria" series
Canvas, oil, 1961

clearly announced herself as an independent artist with this work. This work of a young painter was well received and she was urged to go to graduate school, where she studied for another 3 years. After that, despite all her teacher Pavel Korin’s pleas to stay and work in Moscow, Vajiha khanim returned home to Baku and launched her career as a painter, thus becoming the first professional female painter in the history of Azerbaijan. She set out to rediscover her native land. With her husband and vocational colleague Latif Feyzullayev they visited many corners of the country. The nature of her native land, the unique beauty of its forests and valleys, clear mountain streams and rivers, the mighty Kur and grey Caspian all received their artistic expression in her numerous paintings. At the same time, the painter was no less attracted by the personality of the people, the images of hardworking villagers and simple everyday scenes that she encountered during the lengthy excursions. A particularly successful and interesting series were her drawings, studies and sketches inspired by the trip to the western regions of the country: Ganja,

“Bolqar qarıları”
“Bolqarıstan” silsiləsindən
Kətan, yağlı boya, 1961
“Old Bulgarian Women”
from the “Bulgaria” series
Canvas, oil, 1961

Goygol and Dashkasan. Typical of the paintings are “Kepaz”, “Toghana Village”, “Dashkasan”, “Goygol” and “Tents”, distinguished by well-defined composition and design and a thoroughly developed palette. Even at this early stage they marked out the painter as a great master colourist. This series was produced from 1953-54 and presents a unity not only by genre and theme, but also by its picturesquely colourful and professionally artistic properties. Vajiha khanim was also working hard at portraiture. The crowning creation of this period was acknowledged to be the “Actress Leyla Badirbeyli” painted in 1954. The artist worked hard to find the most appropriate and expressive composition, and the most effective organization of colour, as can be seen with a look through the preparatory sketches and drafts. It may be said that this portrait was in many ways a turning point in the artist’s career and shows that in addition to her mastery of the landscape genre, she was also a fine portraitist. A deep psychological understanding of the model expressed in her figures, the organization of colour on the canvas with clearly devised highlights and the careful study of a background designed to fully reveal the portrayed image; these were the individual characteristics that first revealed Vajiha Samadova to be an outstanding professional portraitist for the first time in this work. Unlike many of her contemporaries who were working then in the same genre, she hardly ever focused on objects

Eskiz
Kağız, karandaş
Sketch
Paper, pencil

or attributes to portray character. All her energy and skill centred on the image, on the psychology of character.

This work was presented along with several landscapes to viewers at an exhibition of Azerbaijani painters in Baku in 1954. The works received wide recognition and great success. There were many exclamations about "how talented this girl is who graduated only yesterday from the Institute". Vajiha khanim was held up as a new great painter in domestic fine art. Her "Portrait of the Actress Leyla Badirbeyli" would quite often be displayed in national and All-Union exhibitions and at vernissages representing modern national culture abroad. The portrait is held to be one of the most significant in modern Azerbaijani art and is included in its gold fund.

Following this great success, Vajiha Samadova was deservedly recognised as an independent, bright personality in art and will remain so forever. Her success at the republic exhibition provided even

"Sozopol"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Sozopol" from the "Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

greater motivation and she continued to work with renewed energy and enthusiasm in different genres: portrait, landscape, and themed paintings. Tireless working trips to the regions were also important factors. Looking back at paintings of that period you realise that she was interested in everything - the local scenery, inviolate nature, working life and rest after it, leisure, people, their unpretentious rustic joy and festivities. The painter sensitively absorbed what she saw, and then reflected it in her works. Extremely purposeful herself, she was primarily attracted to strong-willed personalities, whose characters often emerged directly in their portraits. It is important to note that throughout her short life Vajiha khanim mainly created portraits of women, children and her relatives and loved ones. Despite the apparent limitations of such a circle, the works themselves, on brief acquaintance, literally bring down on the viewer the whole range of emotional states. With the subtle psychology, attention and artist's love of creating images, you begin to understand the value she afforded to the portrait genre. As already mentioned, Vajiha khanim was distinguished by the great demands she made of herself, a relentless dedication almost to sacrificial levels and her constant in-depth search

"Bağda"
Karton, yağlı boya, 1957
"In the Country House"
Cardboard, oil, 1957

"Geoloq M. Məmmədbəylinin portreti"
Kətan, yağlı boya, 1960
"Portrait of Geologist M. Mamedbeili"
Canvas, oil, 1960

for improvement in her own fine style. This was particularly evidenced by the numerous preparatory sketches and studies for many of her well-known works. This was her characteristic method of painting. She had her own principle of work in portraiture and never created a piece from a sketch. As a rule, she made five or six sketches, gradually approaching the finished image in terms of its composition, construction and colour solution. Going through gives you an idea of the dedication that went into the search for the ideal development of shape, they are certainly important to an understanding of her creative process. They are more than auxiliary intermediate materials; they are self-contained works with a broad range of emotional states, transmitted primarily through the picturesque organization of composition and colour. The period from 1956 was surely the most productive of her career. As well as bright, scenic and professionally mature landscapes, the artist produced a gallery of portraits of her contemporaries. As already noted, the latter can be divided into two groups, one of portraits of relatives and loved ones, while the other has images of contemporaries which were inspired by creative trips to the regions. Perhaps this stage can be described as a further qualitative step by the painter towards her understanding of the principles of painting and the development of her own professional

"Tarnovo"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Kətan, yağlı boya, 1961
"Tarnovo" from the
"Bulgaria" series
Canvas, oil, 1961

"Plovdiv"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Plovdiv" from the
"Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

style. Her art was by then characterized by courage and independence of project, a relentless search for improvement in her own artistic style and a constant desire to add every means of artistic expression available to her repertoire. To take a closer look at this evolution we can refer to the painter's self-portraits executed over the years. Her early period views of herself exhibit the strong influence of a "school"; there is a passion for the visual style of the old masters of the Spanish, Dutch and Flemish schools of painting ("Self-Portrait", 1947). In itself, there is nothing wrong with this. Most modern painters have gone through a similar stage; it has helped them in their understanding of the depths and mysteries of painting. There is always the risk of remaining forever subservient to the influence of the old masters, however, it cannot be denied that this is a priceless school for any painter at a certain stage in their professional education, especially those who use the knowledge

"Qayalıqda qala"
Kətan, yağlı boya, 1961
"Castle on the Rock"
Canvas, oil, 1961

gained to make a qualitative leap in their individual growth. Vajiha Samadova was certainly one of these. Her early self-portraits have purpose in their borrowings – the dark colours of these works are textured with some bright highlights. The painter seemed to be testing her palette; she was passing through to greater goals. The self-portraits that Vajiha khanim drew after 1956 are much more distinctive. Clearer in tone, the posing figures and overall compositions have greater freedom and emotion, the colour palette more resonant and richly decorative ("Self-portrait with a Red Handkerchief", 1956), and most importantly the painted manner is easy and expressive. As indicated, among the works created in those years, portraits of relatives are very prominent. "A Young Violinist" (1957), featuring the painter's son Nijat, and "Portrait of the Architect Solmaz Samadova" (1960), modelled by Vajiha khanim's sister, are fine examples. Despite the fact that in composition

"Ailə"
Karton, yağlı boya, 1961
"Family"
Cardboard, oil, 1961

and colour they are very different paintings, they share the deep psychological insight of their creator's gentle relationship with such beloved images. Her son Nijat recalled: "My mother was always busy at the workshop, at home, at the Artists' Union and at the Art School. She was in a hurry to pass on everything, living as if she had predicted her own short life. As well as studying in high school I was learning violin and piano at musical school. After leaving school I had to go to music school at noon. I did not have time to go home first. Even though my mother was always busy and didn't have even a minute to spare, she would bring the violin to school and take me to my music lesson. So she had to take the violin with her to the Art School where she gave classes. That's how "A Young Violinist" came about".

It is useful to compare the pencil sketch apparently prepared in the build-up to that celebrated image. It shows how the painter evolved

"Kəpəz dağı"
Karton, yağlı boya, 1961
"Mount Kepaz"
Cardboard, oil, 1961

“Tarnovo”
“Bolqarıstan” silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
“Tarnovo” from the
“Bulgaria” series
Cardboard, oil, 1961

from a static and academic development of a figure to a more freely expressive compositional solution. The palette for this work was rich in tonal shadings in which a mostly darkly-clothed figure, but with a bright focus on his white collar and red tie, is blended masterfully with a soft, silvery background. No less interesting is the portrait of the painter’s sister, architect Solmaz Samadova. Before us is a portrait of a young woman full of creative thinking and prominently in the foreground of the canvas. Painting the figure in profile seemed designed to embody the period, an era of search and creativity, and which bring out more successfully the picturesque background. It depicts an uncomplicated silhouette, building cranes and a large roll of Whatman paper, which together invoke the subject’s profession and echo her symbolically generalized characteristics. Another group of portraits is of the artist’s contemporaries, working people in various professions. The “Portrait

of Cotton Grower Surayya Karimova" (1957), "Portrait of Geologist Minira Mammadbeyli" (1960), "Portrait of Shamama Hasanova" (1957) are worth special attention. The painter likely met her subjects during her many trips to the regions. In these works we meet a great range of expressive states from lyrical poetry, in the portraits of Minira Mammadbeyli and Surayya Kerimova, to heroic broadcast in the image of Shamama Hasanova. In each case Vajiha Samadova finds her individual solution to achieve a fine embodiment of the model. Thus,

"Tutqun gün. Sozopol"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Gloomy Day. Sozopol"
from the "Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

in the “Portrait of Geologist Minira Mammadbeyli” the image is of an expressive and most intriguingly detected silhouette figure, highlighted with local colour in the clothing. The colour saturation of the foreground balances the bright stain of the setting sun on the horizon and reflections on the water. The “Portrait of Cotton Grower Surayya Karimova” is realised by other means. The image of the woman – a toiler, with strong accentuated hands, who stands leaning on a fence, dominates the foreground. Especially expressive both in colour and form is a kerchief-keleghayi thrown over the shoulder. It combines different elements of cloth and gives the whole picture a warm lyrical feel. The “Portrait of Shamama Hasanova”, a famous cotton grower, is interpreted as an ode to women engaged in non-feminine hard work. This skilfully modelled portrait with bold colour modelling shows the face of strong, decisive person. This characteristic is further emphasized by the special wrap of the green jacket, a head scarf with pink fringe and strong hands folded brutally on the chest. These canvases are only part of the painter’s

“Kirəmitli damlar”
Karton, yağlı boya, 1954
“Tile Roofs”
Cardboard, oil, 1954

portrait gallery, but they are graphic demonstrations of her great talent and intuitive ability to find an individual artistic response in each case, all in order to portray the sitter with the maximum intensity of expression.

Vajiha Samadova has also gone down in the history of our nation's art as a talented exponent of a fascinating and vibrant genre painting. From 1957 to the 1960s, she produced a highly significant series of pictures "Before the Exam" (1958), "Preparations for the Wedding" (1957), "Waiting" (1956), "On the Banks of the Kur" (1956) and "Wedding in Lenkeran "(1957). These works of a different style reflect the painter's development from an academic classical structure to the free scenic works embodied in the Lenkeran cycle. Looking back at the portraits of her early period, the fact that Vajiha khanim had already tried to extend the scope of the genre, giving it greater thematic content, does not escape notice. Thus the desire for a reconciliation of portrait with thematic painting at a more mature stage was no surprise. The picture "Before the Exam" (1958) is a good example. Although it is certainly

"Axşam"
Karton, yağlı boya, 1961
"Evening"
Cardboard, oil, 1961

“Türk qadınlarının portreti”
Kətan, yağlı boya, 1961
“Portrait of Turk Women”
Canvas, oil, 1961

a thematic painting, it also has many characteristics of a product of the portrait genre. It depicts a dark-skinned girl half-lying and in thought. The colour of her skin is offset by a skilfully elaborated light pink dress, a snow-white pillow and a bunch of flowers in the same colour tones in front of the figure. And broad strokes of bright colour combine to give integrity to the canvas. These impressions are

strengthened by a richly decorated kilim, on which the girl is lying. The kilim's design in turn presents a vivid rhythm of colour that gives a light, bright feel to the whole painting. Another essential element is the heroine's face, which is painted portrait-style, 'in the moment'. "Waiting" and "On the Banks of the Kur" are quite different in execution.

It would appear that the themes of these works were inspired during the numerous working trips to the regions. They are in many ways not only significant for the painter's artistic oeuvre, but also indicative of the characteristics of a particular stage of the nation's art. Lyrical treatments of working days and human activity, the heroic chanting by builders of a 'bright future' have a special place in the works of Azerbaijani painters of the 1950s and 60s. In those days almost all artists were required to paint in accordance with current ideological fashion and to laud high-powered work, create works dedicated to

"Qonşular. Sozopol"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Neighbours. Sozopol"
from the "Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

"Rəfiqələr"
Kağız, pastel
"Friends"
Paper, pastel

the heroic builders, workers and farmers. Many Azerbaijani painters performed this work to "order", sinking to the level of propaganda and cloning used clichés. Only a few painters attempted an individual approach to the themes. Vajiha Samadova was one. Her works "Waiting," and "On the Banks of the Kur" are vivid evidence. "Waiting" depicts a young girl, half turned and sitting on a big stack of cotton. The staging of the figure achieves maximum expression. Putting her left hand to her forehead the girl looks into the distance. Behind her in the background in deep perspective on a distant hill of the same height are figures of people cleaning the cotton. The figures are painted lightly and in silhouette. They are echoed by a stylised group of birds in the sky painted in the same manner. These elements contribute scope and depth to the canvas, creating the impression of an epic. Colour plays a decisive role in the work's emotional mood. The tone is bright and clear, the colour highlights create a certain countervailing rhythm, and form is literally moulded by the subtlest shading.

"On the Banks of the Kur" is altogether different. There are two girls relaxing in the waters of the Kur River after a hard day. One of the heroines is depicted in a highly expressive stance, wringing out her hair after bathing, while the other is still in the water. The setting is a wooden pier in late afternoon, as is clearly seen in the warm glow of the sun on the river. This background to the composition is also incredibly rich, saturated in the full range of silver tones in exquisitely subtle shades. Foregrounded against this, the images of the girls are painted more boldly and in addition to the above-mentioned dynamism of stance, expression is furthered by the colour highlights in their clothing. This vivid local colour focuses attention on the action and gives it a special emotional appeal.

Eskiz
Karton, yağlı boya
Sketch
Cardboard, oil

“Before the Wedding” and “Lenkeran Girls” in their execution and colour characteristics embody yet another approach. Unlike the previous paintings there is more generalization, psychology takes a back seat, and festive colour is the principal attraction; this is very rich and, it should be particularly emphasized, beautifully permeates the whole composition of the paintings. The rhythmic organization of figures combines with this colour to give the paintings the air of festivity which you expect from their titles. There is no detailed, comprehensive portraiture in these pictures, all the figures, including their faces are painted in bold, shape is literally moulded by a complex play of shades of colour to both tell the stories and give them decorative appeal. Thus, in summing up this most productive period of the artist’s career, we can say that this was when Vajiha

“Alaçıqlar”
Karton, yağlı boya, 1954
“Camps”
Cardboard, oil, 1954

Samadova's natural talent revealed her to be a wonderful painter in constant search of new ways of artistic expression. The School in which she had received the basics of professional skills had laid the foundation upon which her innate, ethnic sense of colour developed. To a certain extent, the pictures painted during and under the influence of her trip to Bulgaria in 1961 were a continuation of this strengthening of the basics of picturesque painting; their vivid colours, decorative shapes and rhythmic structures by now typical. This month-long trip as part of a group of Soviet painters, which also included her husband Latif Feyzullayev, took place in the autumn, when nature asserts itself loud and clear. In this month she created about fifty paintings, sketches and drafts covering several cities: Sofia, Plovdiv, Tarnovo, Burgas, Sozopol, Nessebar, and others, their attractions, characteristics, way of life and character types. She also painted a series of amazing landscapes, including "Sozopol from the Sea", "The Coast of Burgas", "Nessebar", "Black Sea", "Tarnovo", "Homes on the Rocks" and others on the trip.

"Qayada evlər. Tarnova"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Homes on the Rocks. Tarnovo" from the "Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

The manner of production, choice of colour and approach to the nature portrayed comprised a very interesting and extremely bright phase in the painter's career. This was probably the result of a lengthy search for novelty in a developed graphic style, a further evolutionary step in the painter's creative development.

The first thing that strikes one familiar with the painter's earlier works is the extremely bright and vivid saturation of expressive colour which forms the design and volume, the shape and texture of the canvases. Her rhythm, texture and density are unusually emotional and expressive.

Extracting much from nature and landscape and observing the regular, daily work of ordinary people, the painter gradually moulded a colourful and fabulously mottled world, a world which suited the painter's specific quest, her inner desire for art. In this way the trip to Bulgaria provided an impetus, a spark to ignite a qualitatively new flame of creation.

Vajiha khanim's Bulgarian works comprised an independent series (of 52 canvases) which was successfully presented at an exhibition in 1962 at the Art Salon of the Ministry of Culture of the Azerbaijan SSR. Later,

"Plovdiv"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Plovdiv" from the
"Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

"Tarnova"
"Bolqarıstan"
silsiləsindən
Kətan,
yağlı boya, 1961
"Tarnovo"
from the
"Bulgaria" series
Canvas, oil, 1961

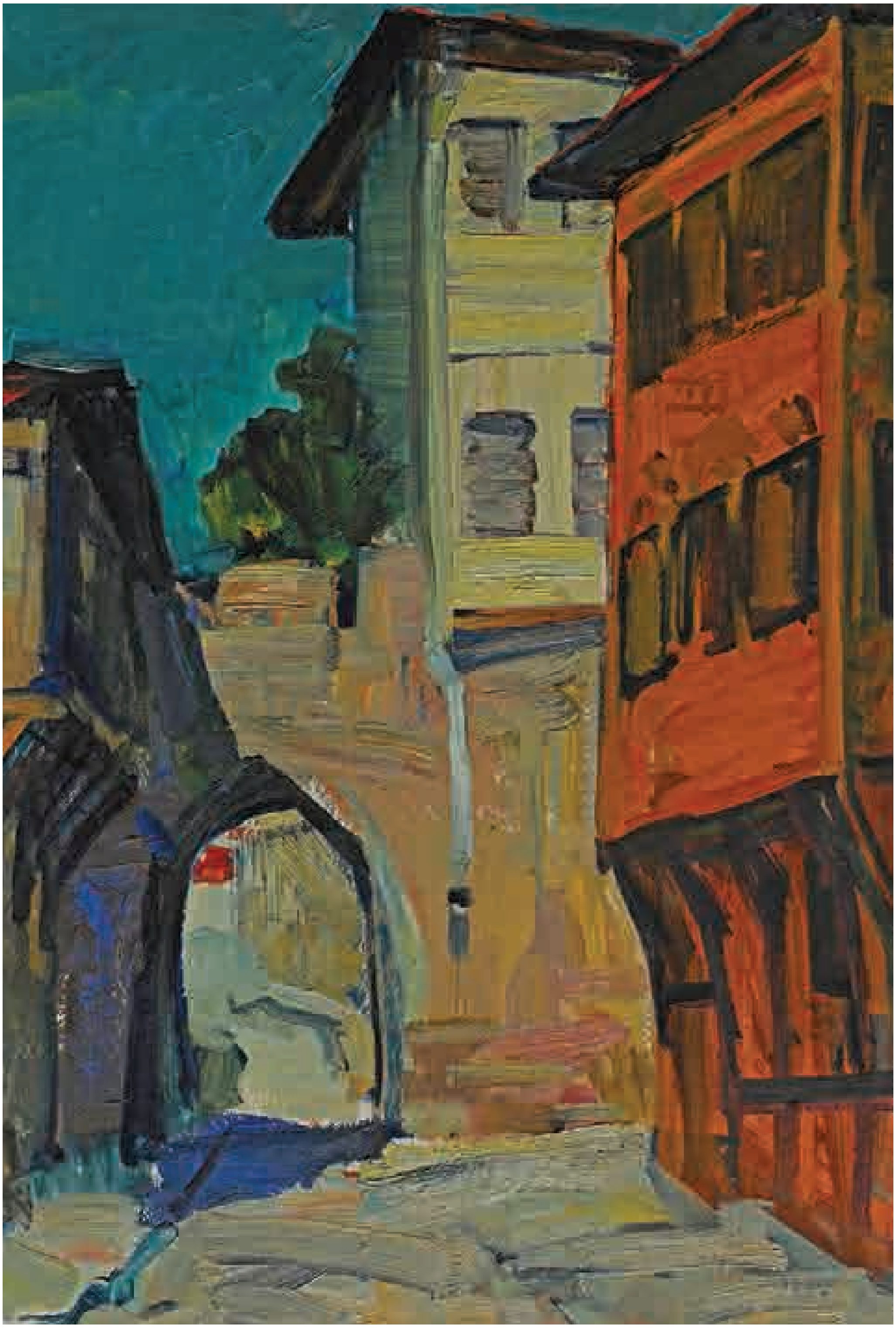

"Plovdiv"
"Bolqarıstan"
silsiləsindən
Karton,
yağlı boya, 1960
"Plovdiv" from the
"Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1960

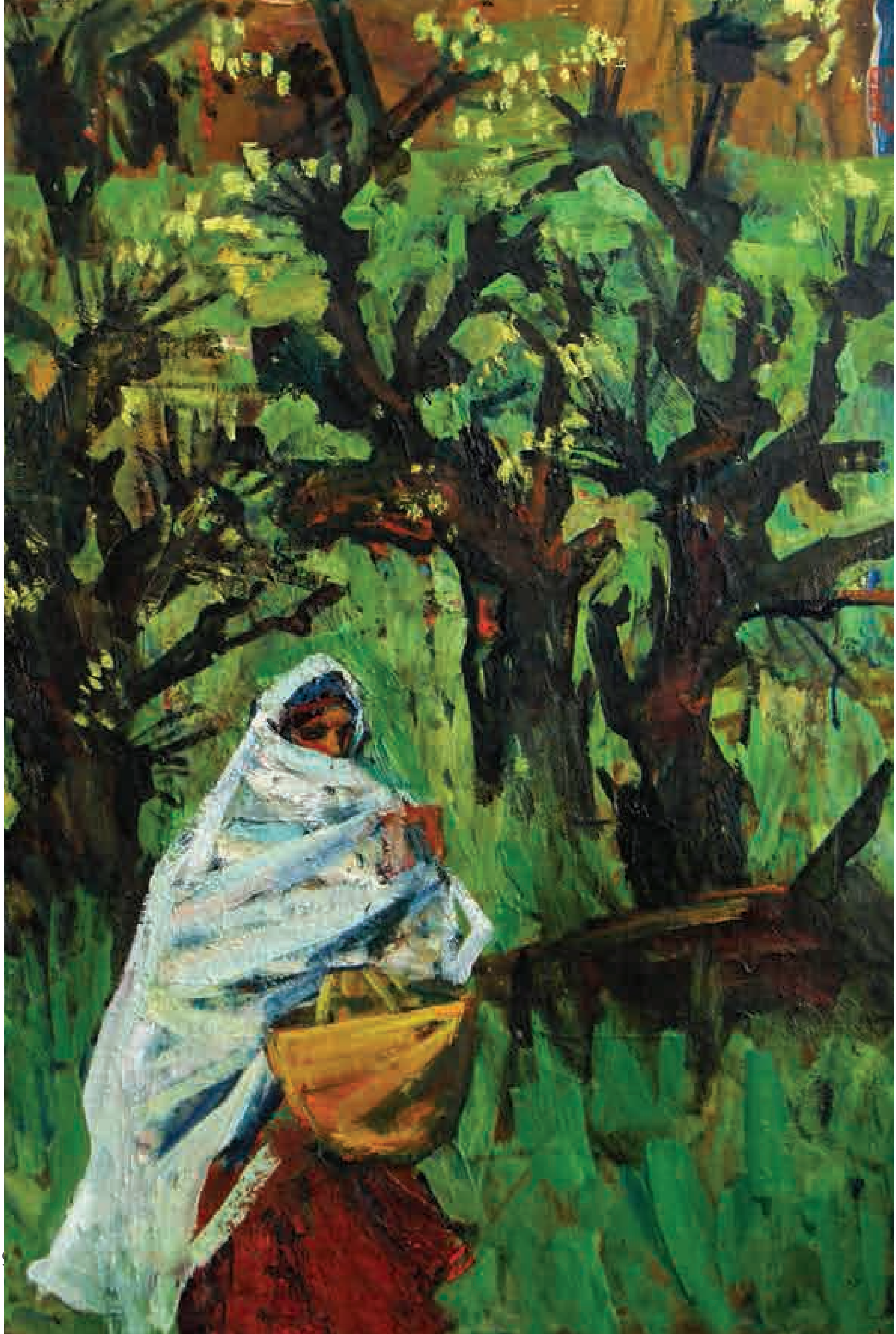

Muscovites also had the opportunity to view the series in the exhibition "Foreign Countries in the Works of Azerbaijani Painters".

In the 1960s, until her untimely passing, Vajiha Samadova continued to work in her favourite genres: landscape, portraiture and themed pictures. However, the pictorial style of these works resonate to a fundamentally different key. On the one hand we see in her works a mature painter with her own style. At the same time, these works are more contemplative, more thoughtfully philosophical, possibly because of the disease advancing within her. Landscape was no longer a thing of youthful delight in the beauties of nature; it was a means of conveying certain of the artist's conditions, thoughts and experiences ("In the Garden", 1964; "Geranium", 1962; "Toghana Village", 1963; "Trees", 1963; "At the

"Məcrin bazarında"
Karton, yağlı boya, 1964
"At Majrin Bazaar"
Cardboard, oil, 1964

Eskiz
Kağız, karandaş
Sketch
Paper, pencil

Dacha", 1962). Her drawing became more expressive and impasto-style, nature was extremely generalized, and shape was formed by the bold and skilful play of colours, shades and nuances. Despite the strange-looking etudes and sketchy works of the last period, they were totally complete in their emotional and notional content. The same may be said of the portraits of this period, the most significant being the "Portrait of Daughter Fatima", 1962.

Vajiha Samadova presented the painting "Waiting for News" at the republican exhibition "Our contemporary" in 1963. It is dedicated to people anxiously waiting for relatives swimming away from the seashore. While the greater part of the canvas is taken up by land, its colour, the randomly scattered old boats in the distance, back views of the people and a sliver of broken water, fill the picture with an extremely stressful foreboding. The execution of the silhouettes of two girls in the foreground further enhance the drama of the moment. The sparse colour palette and the method of its application are significantly different from most of the painters' other works. According to family and friends this was the last large thematic canvas by the terminally ill painter and it carried the whole drama of the moment of waiting for her final diagnosis; thus it may be perceived

"Burqas"
"Bolqarıstan" silsiləsindən
Karton, yağlı boya, 1961
"Burgas" from the
"Bulgaria" series
Cardboard, oil, 1961

as a kind of autobiographical metaphor. It had great impact at the exhibition and has in many ways become one of the most significant works by the artist.

Unfortunately, it is on this dramatic and sad note that the creative biography of the painter is halted. In 1965, after a serious, incurable illness, Vajiha Samadova passed away. She was only 41 years old.

Yes, the painter is gone, but her creative heritage remains, her works, paintings, studies and sketches have been preserved. She is still thought of with great emotion and this reflects the sincerity of the work of a true, thinking and understanding master of art. The regular exhibitions organized by the painter's family, for whom her memory is holy, in the truest sense of the word, always have a great response and a broad attendance. Because Vajiha Samadova's creative legacy is a great school and an example of talented, sincere art. And as we know, art is forever, isn't it?

Togrul Afandiyev, Baku, 2013

"Baçkon dağları"
Karton, yağlı boya, 1961
"Bachkon Mountains"
Cardboard, oil, 1961

"Kəpəz dağı"
Kətan, yağlı boya, 1961
"Mount Kepaz"
Canvas, oil, 1961

VƏCİHƏ SƏMƏDOVA

(1924 - 1965)

Qısa tərcümeyi-hal

Vəcihə Səmədova, 1935
Vajiha Samadova, 1935

1924-cü ildə - Bakı şəhərində anadan olmuşdur

1940 - 1944-cü illərdə - Əzim Əzimzadə adına Azərbaycan Rəssamlıq məktəbində təhsil almışdır

1944 - 1953-cü illərdə - V. İ. Surikov adına Moskva Dövlət İncəsənət İnstitutunda təhsil almışdır

1951-ci ildə - "Üzeyir Hacıbəyov Azərbaycan bəstəkarlarının arasında" adlı diplom işini müvəffəqiyyətlə müdafiə edir

1954-cü ildən - Ə. Əzimzadə adına Azərbaycan Rəssamlıq məktəbində dərs demişdir

1960 - 1965-ci illərdə - Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının İdarə Heyətinin üzvü və rəngkarlıq seksiyasının sədri olmuşdur

1961-ci ildə - Bolqarıstanda yaradıcılıq səfərində olmuşdur

1962-ci ildə - Bakıda "Bolqarıstan təəssüratları" adlı fərdi sərgisi təşkil olunmuşdur

1965-ci ildə - Bakıda vəfat etmişdir

1965-ci ildə - Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının sərgi salonuna Azərbaycanın Əməkdar İncəsənət Xadimi Vəcihə Səmədovanın adı verilmişdir

2005-ci ildə - Səttar Bəhlulzadə adına sərgi salonunda Vəcihə Səmədovanın 80 və həyat yoldaşı Lətif Feyzullayevin 85 illik yubileylərinə həsr olunmuş birgə xatirə sərgiləri təşkil olunmuşdur

Vəcihə Səmədova
Rəssamlıq məktəbinin müəllimləri və tələbələri ilə birlikdə
Vajiha Samadova among the teachers and students of the Art College

Vəcihə Səmədova yay təcrübəsi zamanı tələbələrlə birlikdə etüd çəkərkən, Altıağac, 1961
Vajiha Samadova on the open air, with students during summer practice, Altyaghach, 1961

Vəcihə Səmədova Surikov adına İnstitutun emalatxanasında, Moskva, 1946
Vajiha Samadova in the atelier of the Surikov Art Institute, Moscow, 1946

VAJIHA SAMADOVA

(1924 - 1965)

Short Biography

Vəcihə Səmədova və Lətif Feyzullayev Neft daşlarında, 1958
Vajiha Samadova and Latif Feyzullayev on the Oil Rocks, 1958

1924 - Born in Baku

1940-1944 - Studied at the Azim Azimzade Azerbaijan Art School

1944-1953 - Studied at the V.I.Surikov Moscow State Art Institute

1951 - Defended her Diploma work "Uzeyir Hajibeyov Among Azerbaijani Composers"

1954 - Taught at the Azim Azimzade Azerbaijan Art School

1960-1965 - Member of the Board of the Azerbaijan Artists' Union and Head of the Painting Section

1961 - Working trip to Bulgaria

1962 - Solo Exhibition "Impressions of Bulgaria" held in Baku

1965 - Died in Baku

1965 - Exhibition Salon of the Azerbaijan Artists' Union named after Honoured Art Worker of Azerbaijan Vajiha Samadova

2005 - Joint Memorial Exhibition held to commemorate the 80th Birthday of Vajiha Samadova and the 85th Birthday of her husband Latif Feyzullayev in the Sattar Bahlulzade Exhibition Salon

Oğlu ilə
birlikdə musiqi
məktəbində
In Music School with
her Son

Vəcihə Səmədova qızı ilə birlikdə
Vajiha Samadova with her daughter